

# Przychodzi cudzoziemiec do lekarza...

2015-10-21 00:00

**Obecnie trwa duży napływ cudzoziemców, pochodzących głównie z Bliskiego Wschodu, do państw Unii Europejskiej. Oznacza to, że również polscy lekarze mogą się spotkać w swojej praktyce z potrzebą udzielenia świadczenia opieki zdrowotnej osobie niebędącej obywatelem Polski lub nawet Unii Europejskiej. Może wówczas powstać wątpliwość, którym cudzoziemcom i w jakich sytuacjach lekarz jest uprawniony udzielić świadczenia zdrowotnego finansowanego ze środków publicznych?**

Opisane poniżej różnice zasad, na jakich cudzoziemcy mogą skorzystać z bezpłatnej opieki medycznej w Polsce dotyczą tylko świadczeń finansowanych ze środków publicznych. W lecznictwie prywatnym ograniczenia nie obowiązują.

Przepisy polskiego prawa różnicują cudzoziemców. Wynika to z faktu, że cudzoziemcem nazywamy zarówno obywatela innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, który może korzystać z ubezpieczenia zdrowotnego, jak i osobę pochodzącą spoza tego obszaru i nieposiadającą żadnego ubezpieczenia zdrowotnego. Różnice te szczególnie przejawiają się w rodzajach świadczeń, jakie mogą te osoby otrzymać pod pewnymi warunkami. Rodzaje tych świadczeń mogą wynikać zarówno z przepisów obowiązujących w Polsce, jak i umów międzynarodowych z państwami trzecimi. Przepisy w tym zakresie precyzyjnie wskazują odpowiednie grupy takich osób.

Kto może korzystać ze świadczeń ubezpieczenia

Główną podstawą prawną w zakresie udzielania świadczeń opieki zdrowotnej z pieniędzy publicznych są przepisy Ustawy z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (dalej: ustawa o świadczeniach). Wskazuje ona, jakie osoby są uprawnione do korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej w Polsce z racji ubezpieczenia, jak i tych, którzy nie mają odpowiedniego ubezpieczenia zdrowotnego. Przepisy wymieniają szeroki katalog grup osób, które mogą korzystać ze świadczeń opieki zdrowotnej na tych samych zasadach co obywatele Polski. Są to:

1. osoby posiadające obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej lub państwa Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA), zamieszkujące na terytorium państwa UE lub EFTA;
2. osoby bez obywatelstwa UE lub EFTA — strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej, które przebywają w Polsce na podstawie wizy w celu wykonywania pracy, zezwolenia na pobyt tymczasowy — z wyjątkiem udzielonego ze względu na okoliczności wymagające krótkotrwałego pobytu, zgodnie z odrębnymi przepisami, zezwolenia na pobyt stały, zgody na pobyt rezydenta długoterminowego UE, zgody na pobyt ze względów humanitarnych, zgody na pobyt tolerowany;
- 2a. osoby, które uzyskały w RP status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą albo korzystają z ochrony czasowej na jej terytorium;
3. osoby niebędące obywatelami UE lub EFTA, legalnie zamieszkujące na terytorium innego niż Polska państwa UE lub EFTA — jeżeli podlegają obowiązkowi ubezpieczenia się lub ubezpieczyły się dobrowolnie;
4. obywatele państwa UE lub EFTA niezamieszkujące na ich terytorium, jeżeli podlegają obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego w Polsce i są objęte ubezpieczeniem emerytalnym i rentowym lub ubezpieczeniem społecznym dla rolników; Ponadto uprawnionymi do świadczeń z ubezpieczenia są:
  1. studenci i doktoranci studiujący w Polsce oraz absolwenci odbywający obowiązkowy staż niebędący obywatelami UE lub EFTA i niebędącymi osobami wskazanymi w pkt 3 niniejszego wyliczenia;
  2. członkowie zakonów oraz alumni wyższych seminariów duchownych i teologicznych, postulanci, nowicjusze i junioryści zakonów i ich odpowiednich, którzy nie są obywatelami państwa UE lub EFTA, którzy nie są osobami wskazanymi w pkt 3 niniejszego wyliczenia i przebywają w Polsce na podstawie wizy, zezwolenia na pobyt czasowy, zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, zgody na pobyt ze względów humanitarnych, zgody na pobyt tolerowany lub uzyskali w RP status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą albo korzystają z ochrony czasowej na jej terytorium;
3. osoby odbywające staż adaptacyjny;
4. osoby odbywające kurs języka polskiego oraz kursy przygotowawcze do podjęcia nauki w języku polskim, o których mowa w przepisach o szkolnictwie wyższym, nieposiadający obywatelstwa państwa UE lub EFTA i niebędący osobami, o których mowa w pkt 3 niniejszego wyliczenia — jeżeli ubezpieczają się dobrowolnie;
5. członkowie rodzin osób, o których mowa w pkt 3 niniejszego wyliczenia, zamieszkujący w państwie UE lub EFTA jeśli nie podlegają obowiązkowemu ubezpieczeniu zdrowotnemu lub nie są uprawnione do świadczeń opieki zdrowotnej na podstawie odrębnych przepisów;
6. członkowie rodzin osób, o których mowa w pkt 2 i 3 niniejszego wyliczenia, zamieszkujący na terenie RP, jeśli nie podlegają obowiązkowemu ubezpieczeniu zdrowotnemu z zastrzeżeniem odrębnych przepisów.

W efekcie, poza członkami rodzin, wobec wszystkich zaliczonych do kategorii ubezpieczonych istnieje wymóg podlegania dobrowolnemu lub obowiązkowemu ubezpieczeniu zdrowotnemu. Powyższe wyliczenie jest obszerne, ale bardzo ważne dla praktyki lekarskiej. Wynika to z faktu, że cudzoziemcy nie objęci powyższymi grupami będą stanowili osoby nieubezpieczone — a więc takie, które nie będą mogły skorzystać z dostępu do świadczeń finansowanych ze środków publicznych na takich samych warunkach jak obywatele Polski. Oznacza to, że dostęp do bezpłatnych świadczeń będzie możliwy tylko w określonych przez prawo sytuacjach.

## Wymóg posiadania dokumentu

Cudzoziemcy ubezpieczeni powinni posiadać dokument potwierdzający ich status ubezpieczonego w rozumieniu przepisów ustawy o świadczeniach. Takim dowodem może być elektroniczna karta ubezpieczenia zdrowotnego, o której mowa w art. 49 ustawy o świadczeniach. Innym sposobem weryfikacji uprawnień cudzoziemca może być karta ubezpieczenia zdrowotnego lub decyzja wójta (burmistrza lub prezydenta) gminy właściwej ze względu na miejsce zamieszkania cudzoziemca, potwierdzająca jego uprawnienie do świadczeń.

W przypadku braku powyższego cudzoziemiec ubezpieczony na podstawie ustawy o świadczeniach może przedstawić dokument potwierdzający jego tożsamość — np. dowód osobisty lub paszport. Na ich podstawie pracownicy podmiotu leczniczego mogliby zweryfikować uprawnienia cudzoziemca do świadczeń zdrowotnych. Jeśli cudzoziemiec nie będzie mógł przedstawić takich dokumentów, to może złożyć odpowiednie oświadczenie o przysługującym mu prawie do świadczeń.

W przypadku cudzoziemców pochodzących spoza obszaru Unii Europejskiej to co do zasady muszą oni posiadać wizę wjazdową — krajową lub typu Schengen. W tym kontekście Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 810/2009 z 13 lipca 2009 r. ustanawiające Wspólnotowy Kodeks Wizowy nakłada na cudzoziemców ubiegających się o wizę obowiązek wykazania posiadania odpowiedniego, ważnego podróznego ubezpieczenia medycznego. Ubezpieczenie to ma pokrywać wszelkie wydatki, które mogą mieć miejsce podczas ich pobytu na terenie państw członkowskich Unii Europejskiej i wynikają z potrzeby pilnej pomocy medycznej, powrotu z powodów medycznych, nagłego leczenia szpitalnego lub śmierci. Ubezpieczenie musi być ważne na całym terytorium państw członkowskich i obejmować całkowity okres planowanego pobytu lub tranzytu danej osoby. Minimalna kwota ubezpieczenia wynosi 30 000 euro.

## Obcokrajowcy nieubezpieczeni

Cudzoziemcy nieubezpieczeni na takich samych prawach jak obywatele RP mają możliwość skorzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej, jeżeli przewiduje to odpowiednia umowa międzynarodowa zawarta pomiędzy Polską a państwem trzecim lub szczegółowy przepis ustawy.

W przypadku umowy międzynarodowej zasady udzielania świadczeń są indywidualnie regulowane przez takie porozumienie. Tym samym sposób rozliczeń pomiędzy świadczeniodawcą a cudzoziemcem lub zakres możliwych do wykonania świadczeń mogą się różnić. Na przykład zgodnie z umową zawartą pomiędzy RP a Republiką Albanii „w przypadku nagłych zachorowań lub wypadków obie strony zapewniają bezpłatną opiekę medyczną obywatelom każdej ze stron w czasie ich pobytu na terytorium drugiej strony”.

Szczególnej uwagi lekarza wymaga więc sytuacja, gdy spotyka się z pacjentem, który nie jest osobą ubezpieczoną zgodnie z przepisami ustawy o świadczeniach, a także przebywa na terytorium RP nielegalnie. Również takie sytuacje są prawnie regulowane i cudzoziemiec ma w pewnych sytuacjach prawo do skorzystania ze świadczeń opieki medycznej bez ponoszenia jakichkolwiek kosztów. Do bezpłatnych świadczeń opieki zdrowotnej są uprawnieni cudzoziemcy przebywający w strzeżonych ośrodkach lub w aresztach w celu wydalenia, zgodnie z przepisami Ustawy z 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach. W trakcie takiego pobytu mają oni dostęp do bezpłatnych produktów leczniczych i artykułów sanitarnych. Dodatkowo ustawa z 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej stanowi, że z budżetu państwa finansowana jest opieka medyczna nad cudzoziemcami:

- małoletnimi, bez opieki w rodzinie zastępczej zawodowej pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej;
- małoletnimi bez opieki, którym odmówiono nadania statusu uchodźcy i udzielenia ochrony uzupełniającej w czasie, w jakim pozostają w placówce opiekuńczo-wychowawczej;
- ubiegającymi się o przyznanie statusu uchodźcy oraz objętymi ochroną czasową;
- przesiedlonymi lub relokowanymi od dnia wjazdu na terytorium RP, a także udziela się pomocy socjalnej i medycznej w okresie 6 miesięcy od dnia doręczenia decyzji o nadaniu statusu uchodźcy.

Wyżej wymienione osoby mają prawo do opieki medycznej w takim samym zakresie jak osoby ubezpieczone, zgodnie z przepisami ustawy o świadczeniach, z wyłączeniem leczenia uzdrowiskowego i rehabilitacji uzdrowiskowej.

Należy też pamiętać o cudzoziemcach legitymujących się Kartą Polaka, zgodnie z przepisami ustawy z 7 września 2007 r. o Karcie Polaka. Osoby takie mają prawo do korzystania z bezpłatnych świadczeń opieki zdrowotnej w Polsce w stanach nagłych, zgodnie z przepisami o ratownictwie medycznym. Uprawnieniem tym nie są jednak objęte osoby mające Kartę Polaka, które są uprawnione do świadczeń na podstawie przepisów unijnych (np. obywatel Litwy posiadający Kartę Polaka).

## Bezwarunkowy obowiązek udzielenia pomocy

Istnieją sytuacje, w których cudzoziemcowi, niezależnie od statusu prawnego, obowiązkowo musi zostać udzielone świadczenie opieki zdrowotnej.

Po pierwsze, każdej osobie w przypadku nagłego zagrożenia zdrowotnego zapewnia się pomoc systemu Państwowego Ratownictwa Medycznego, zgodnie z przepisami Ustawy z 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym. Taką sytuacją jest pojawienie się nagle lub w przewidywalnym krótkim czasie objawów pogorszenia zdrowia, którego bezpośrednim następstwem może być poważne uszkodzenie funkcji organizmu lub uszkodzenie ciała lub utrata życia. Stan taki cechuje się

także potrzebą podjęcia natychmiastowych medycznych czynności ratunkowych i leczenia. Na przykład do takiej sytuacji mogłoby dojść, gdyby cudzoziemiec ucierpiał w wypadku samochodowym. Wezwani na miejsce zdarzenia ratownicy medyczni mają wówczas obowiązek udzielić mu pomocy, niezależnie od jego statusu prawnego.

Po drugie, podmiot leczniczy, zgodnie z art. 15 Ustawy z 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej, nie może odmówić udzielenia świadczenia zdrowotnego osobie, która potrzebuje natychmiastowego udzielenia takiego świadczenia ze względu na zagrożenie życia i zdrowia.

Po trzecie, podobny obowiązek spoczywa na lekarzach, którzy są zobowiązani udzielić pomocy w każdym przypadku, gdy zwłoka w jej udzieleniu mogłaby spowodować niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia, oraz w innych przypadkach niecierpiących zwłoki. Obowiązek ten nakładają na nich przepisy ustawy z 5 grudnia 1996 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentysty (warto wskazać, że wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z 7 października w sprawie klauzuli sumienia lekarzy, sygn. akt: K 12/14, ten ostatni obowiązek został oceniony jako niekonstytucyjny).

Po czwarte, każda osoba (czyli także cudzoziemiec), zgodnie z przepisami Ustawy z 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych, podlega obowiązkowi poddania się obowiązkowym szczepieniom ochronnym, jeśli będzie przebywała na terytorium RP dłużej niż 3 miesiące (z zastrzeżeniem szczepień poekspozycyjnych).

Podsumowując, w najkorzystniejszej sytuacji są cudzoziemcy „ubezpieczeni” zgodnie z przepisami ustawy o świadczeniach, a także ci, którzy ze względu na umowy międzynarodowe lub przepisy szczegółowe mają szczególne uprawnienia w dostępie do świadczeń i mogą korzystać z opieki na podobnych warunkach jak obywatele Polski. W odniesieniu do osób, które nie kwalifikują się do tych grup, prawo ogranicza możliwość udzielenia takich świadczeń ze środków publicznych jedynie do opisanych powyżej stanów bezpośredniego zagrożenia zdrowia lub życia. Naturalnie, nie wyłącza to wszystkich możliwych opcji otrzymania opieki medycznej finansowanej ze środków prywatnych.

Osoby, które nie mogłyby skorzystać z takich uprawnień, ponieważ np. przebywają na terenie RP w sposób nielegalny, powinny się zgłosić do Urzędu ds. Cudzoziemców w celu otrzymania dostępu do pomocy socjalnej i medycznej.

Krzysztof Kumala Treść artykułu nie stanowi opinii prawnej ani jakiegokolwiek porady prawnej i nie może być podstawą do podjęcia jakiegokolwiek decyzji biznesowej.

#### PODSTAWA PRAWNA

1. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 810/2009 z dnia 13 lipca 2009 r. ustanawiające Wspólnotowy Kodeks Wizowy;*
2. *Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (tekst jedn. Dz.U. 2015, poz. 464);*
3. *Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (tekst jedn. Dz.U. 2015, poz. 581);*
4. *Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (tekst jedn. Dz.U. 2013, poz. 757);*
5. *Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o Karcie Polaka r. (tekst jedn. Dz.U. nr 180, poz. 1280);*
6. *Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych (tekst jedn. Dz.U. 2013, poz. 947);*
7. *Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (tekst jedn. Dz.U. 2015, poz. 618);*
8. *Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jedn. Dz.U. 2012, poz. 680);*
9. *Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U. 2013, poz. 1650).*